

UOT:336

*i.e.n., dosent Bulud Cahangir oğlu SADIQOV,
magistr Lamiyyə Mübariz qızı HƏŞİMOVA
Azərbaycan Kooperasiya Universiteti
hewimova.lamiye@gmail.com*

AZƏRBAYCANDA QIYMƏTLİ KAĞIZLAR BAZARININ İNKİŞAF YOLLARI

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi: Azərbaycanda qiymətli kağızlar bazarının inkişaf yollarının tədqiqindən ibarətdir. Eyni zamanda, müasir dünyada baş verən iqtisadi böhran nəticəsində respublikanın maliyyə bazarlarında QKB rolunun öyrənilməsi, bununla bağlı problemlərin açılmasıdır.

Tədqiqatın metodologiyası: tədqiqat işində təhlil, analiz və ümumiləşdirmə kimi iqtisadi metodlardan istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti: maliyyə bazasının vacib seqmenti olan QK-nin əmtəə və pul dövriyyəsinin inkişafında rolunun, QKB-nin inkişafında prioritetlərin müəyyənəndirilməsi və bu sahədə dövlətin QK dövriyyəsinin tənzimlənməsi sahəsində siyasətin təkmilləşdirilməsində yeni tənzimləmə mexanizmlərinin araşdırılmasına təkan verməkdən ibarətdir.

Tədqiqatın nəticələri: Müasir dövrdə Azərbaycanda qiymətli kağızlar bazarının ölkə iqtisadiyyatındakı yeri və eyni zamanda QKB-nin inkişaf yollarının prioritetləri müəyyənəndirilərək tövsiyələr verilmiş və təkliflər hazırlanmışdır.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi: QKB-nin inkişaf yollarına uyğun elmi-iqtisadi yanaşmaların formalaşdırılması, Azərbaycanda QKB-də mövcud risklər və onun aradan qaldırılması yolları əsaslandırılmışdır.

Açar sözlər: *qiymətli kağızlar, elektron ticarət, qiymətli kağızların investisiya xüsusiyyətləri, konosament, qiymətli kağızların maliyyə vasitəçiləri, kapital qaçışı.*

Giriş

Bu gün ölkəmizdə maliyyə dövriyyəsinin sürətlə formalaşması prosesi ilə iqtisadiyyat və hüquq sahəsində aparılan islahatlar prosesi bazar infrastrukturunun yaradılması nəticəsində mümkündür. Yeni dövr formalaşdırılan bazar infrastrukturunun ən əhəmiyyətli hissələrindən biri Qiymətli kağızlar bazarıdır.

Beynəlxalq təcrübədə Qiymətli kağızlar bazarı (QKB) iqtisadiyyatın maliyyə ilə təmin olunmasında bank sahəsi və dövlətin büdcəsi ilə bərabər ən öndə gələn mühüm variantlardandır.

Qiymətli kağızlar bazarları dedikdə, yerli şirkətlərin və müəssisələrin (rezidentlərin) öz aralarında öz qiymətli kağızları, habelə xarici şirkətlərin (qeyri-rezidentlərin) qiymətli kağızları ilə ticarət apardıqları bazarlar başa düşülür. Rezident müəyyən bir ölkədə daimi qeydiyyatda olan və ya daimi yaşayan, bu ölkənin qanunlarına əməl etməyə və qaydalara uyğun olaraq vergiləri ödəməyə borclu olan hüquqi və ya fiziki şəxsdir [9].

Azərbaycanda QKB dövriyyəsinin müəyyən edilməsində, həmçinin sahə quruluşunun qiymətləndirilməsi metodlarının tətbiq edilməsinə imkan yaradacaqdır. Fond dövriyyəsinin iştirakçıları tərəfindən QKB təklif və istək qanunlarının birbaşa hökmranlığı şəraitində reallaşdırılır.

Qiymətli kağızların başqa bir hissəsi, dövlət zəmanətlidir, ancaq özünün nisbətən daha da kiçik həcminə görə xüsusi şəkildə çəkiyə malik olmadığına görə dövriyyəsi çox çevik formada olan QKB-nin tərkibinə daxil olaraq da bazar əməliyyatlarında iştirak edə bilməkdədir.

Ölkəmizdə sürətli şəkildə formalaşan maliyyə bazarlarında iqtisadi-hüquqi qanunlar çərçivəsində bazardakı mövqeyində önəmli yerlərdən birini qiymətli kağızlar tutur.

QKB qiymətli kağızların buraxılması və tədavi ilə məşğul olan bazar iştirakçıları arasında iqtisadi münasibətdir. QKB maliyyə bazasının ayrılmaz hissəsidir, burada vəsaitlər qiymətli kağızlar kimi maliyyə alətlərindən istifadə etməklə yenidən bölüşdürülür.

Qiymətli kağızlar maliyyə bazarlarının vacib seqmenti olub, pula olan tələb və təklifin qarşılıqlı münasibətləri nəticəsində kapital dövriyyəsinin effektiv şəkildə lazımi bazarlara axınını sürətləndirir ki, bu da iqtisadiyyatda sürətli şəkildə maliyyə bazarlarında proseslərin aparılmasına və işin asanlaşmasına gətirib çıxarır.

Beynəlxalq təcrübəyə əsasən iqtisadi inkişafın artım tempində dövlət büdcəsindən savayı, QKB-nin rolu özəl və dövlət banklarında daha çox vüsət almışdır. QKDK maliyyə sektoruna edilən yatırımları yüksəltməklə, maliyyə üzrə fəaliyyət göstərən özəl və dövlət qurumları arasında maliyyə resurslarının bölünmə prosesini xeyli yaxşılaşdırır. Hazırda texnologiya inkişafı olduqca sürətli getdiyindən, bazar iqtisadiyyatına birbaşa olaraq təsir edir. Çünki digər ölkələrlə müqayisədə bizim ölkəmizdə bazar axını inkişaf tempindən və investisiya miqdarından asılı olaraq dəyişir. Yaranmış maliyyə borclarının ödənilməsi üzrə QK bazarında əsas məsuliyyət dövlətin üzərinə düşür. Çünki iqtisadiyyatın zəifləməsi, yaranmış olan borcların ödənilməsi və vergilərdən yayınma hallarının baş verməsi yaxud vergi ödəmələrinin daimi olaraq gecikdirilməsi iqtisadiyyatda bazar münasibətlərini zədələyir və dövlət büdcəsinin gəlirlərini aşağı salır. Bu səbəblə ortaya qoyulan məsələlərin həlli yollarının təyini məqsədilə bir sıra tədbirlər görülməkdədir.

AR-də QKB dövriyyəsinin dövlət tənzimlənməsi üzrə əsas orqanlar Maliyyə Nazirliyi və MB hesab olunurlar. Klassik birjalarda ticarət meydançalarında sözlü, əl işarələri və digər üsullarla sövdələşmələr aparılırdı. Elektron ticarətin yaranması birjalarda ticarət meydançalarının yaradılmasına ehtiyacı aradan götürmüşdür. Son illərdə ticarət meydançalarında reallaşdırılan əməliyyatların ümumi birja əməliyyatlarında payı davamlı şəkildə azalmış, elektron ticarətin payı isə artmışdır.

Qiymətli kağızların ticarəti broker və diler fəaliyyətini əhatə etməkdədir. Tapşırıq və həmçinin komission sazişi əsasında müvəkkil və yaxud da ki, komisionçu formada (qeyd olunan müqavilədə onların səlahiyyəti barəsində göstəriş yoxdursa, eləcə də vəkalətnamə əsasında) öz müştərisinin marağına uyğun fəaliyyət göstərən və onun hesabına da qiymətli kağızlar ilə mülki-hüquqi müqavilələrin bağlanması fəaliyyətilə məşğul olan bazarın peşəkar formada iştirakçısı broker adlandırılır.

Qiymətli kağızlar, müəyyən edilmiş formada hər hansı hüququ təsdiq edən sənəddir, sizin tərəfinizdən alınana qədər başqasına verilə və ya həyata keçirilə bilməz. Qiymətli kağızlar alqı-satqı prosesində, həmçinin girov qoyulmasında, yəni kredit götürülərkən borc öhdəliyinin ödənilməsi məqsədilə və digər maliyyə məqsədləri üçün istifadə olunur. Buraxılmış istiqrazlar öhdəlik kimi cəlb olunaraq, bazarda alqı-satqı proseslərində istifadə olunur. Qiymətli kağızlar seriyalı buraxılır. Nominal dəyəri ilə bazar dəyəri müxtəlif olduğundan gəlirlilik səviyyəsi də fərqli olur.

Qiymətli kağızların bazara buraxılışındakı əsas məqsəd azad maliyyə resurslarını hərəkətə gətirmək və onların maliyyə bazarı iştirakçılarının qiymətli kağızlar ilə keçirdiyi başqa-başqa proseslərin köməyi ilə yenidən bölgüsünü təşkil etməkdən ibarətdir. QKB-nin mövcud olması bütün bazar iqtisadiyyatlı dövlətlər üçün də xüsusi şəkildə əhəmiyyət və mənə kəsb etməkdədir.

QKB maliyyə, əmtəə və pul ehtiyatına fəal şəkildə xidmət göstərir. Başqa bir yəndən isə maliyyə bazarına qiymətli kağızların istifadəyə buraxılması və bazarda yerinin möhkəmləndirilməsi sərbəst pul vəsaitlərinin səfərbər olunması və sosial-iqtisadi inkişafına istiqamətləndirilməsinin əlverişli yoludur. Maliyyə dövriyyəsinin xüsusi şəkildə özünəməxsus öhdəlikləri var, onları ümumi şəkildə bazar qismində (bir qayda olaraq da hər bir bazara aid olan xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla) və xüsusi şəkildə olaraq da konkret bazar mühitində başqa QKB maliyyə bazarından hər zaman fərqləndirmək istək edilir.

QKB-nin əsas vəzifəsi maddi vəsaitlərə olan ehtiyacların vacib tələbatçıları arasında səmərəli paylaşdırılmasıdır. Pul vəsaitlərinə olan ehtiyacların təmin edilməsi bazarda təmsil olunan iştirakçıların ümumi birləşdirici əlaməti kimi qəbul edilə bilər, yəni QKB iqtisadi münasibətlərin təmsilçiləri arasında vəsaitlərin paylanması təmin etmək üçün xüsusi şəkildə təyin edilmiş rəsmi məkandır.

Qiymətli kağızların təsnifat xüsusiyyətləri

İnvestisiya xüsusiyyətinə görə fərqləndirsək görərik ki, 3 növə, yəni likvidliyinə, gəlirlilik səviyyəsi və etibarlılığına görə ayrılır.

Qiymətli kağızların növləri bunlardır:

- səhmlər
- opsiolar
- veksellər
- istiqrazlar
- özəlləşdirmə qiymətli kağızları
- fyuçers müqavilələri
- konosament
- bank çeki
- mənzil sertifikatı
- ipoteka şəhadətnaməsi
- girov kağızı.

Qiymətli kağızlar risk səviyyəsinə görə 3 cür olur:

- ✓ riskli
- ✓ az riskli
- ✓ risksiz

1) Səhmlər. İlk səhmlər hələ coğrafi kəşflərin dövründə əmələ gəlmişlər. İri ticarət karvanlarının və dəniz ekspedisiyalarının maliyyələşdirilməsini təmin etmək üçün əhəmiyyətli dərəcədə kapitala ehtiyac duyulurdu.

AR-in “QKB haqqında” Qanununda səhmlər barəsində bu cür deyilir: “Səhm - onun sahibinin (səhmdarın) səhmdar cəmiyyətin mənfəətinin bir hissəsini dividend formasında əldə etmək, səhmdar cəmiyyətin idarə edilməsində iştirak etmək və o ləğv olunduqdan sonra da qalan əmlakın böyük bir hissəsini qazanmaq hüququnu təsdiq edən sənəddir”. Yəni ki, səhm sahibi səhmdar cəmiyyətə müəyyən bir miqdarda vəsait əlavə etməkdədir ki, o da bu vəsaitə uyğun olaraq cəmiyyətin qazandığı gəlirin müəyyən bir hissəsini qazanmaq hüququnu qazanmış olur. Eləcə də müəssisənin öhdəliklərinə görə də bu nisbətə uyğun həcmdə müəyyən bir məsuliyyət daşıyır. Səhmlərdən əldə edilən gəlir dividend adlanır.

2) İstiqraz. Yeni dövrdə səhmin ən kütləvi şəkildə yayılmış olan fond qiymətli kağızı olsa da, vəsaitin cəlb edilməsinin rolu kimi, kreditin də rolu danılmaz faktır. Kredit alətlərindən isə istiqrazların əhəmiyyəti çox daha böyükdür. İstiqrazlar onun sahiblə onu buraxmış olan şəxsin arasındakı qarşılıqlı borc münasibətlərini təsdiq edən qiymətli kağızdır. AR-in “QKB haqqında” Qanununda qeyd olunur ki, “İstiqraz, öz sahibinin emitentindən istiqraz vərəqəsində nəzərdə tutulmuş müddətdə onun nominal dəyərini, eləcə də bu dəyərdən müəyyən olunmuş faizi və yaxud başqa əmlak ekvivalentini əldə etmək hüququnu təsbit edən emissiya tərkibli qiymətli kağızdır.” İstiqraz vəsait cəlb edilməsində hökumət, bələdiyyələrin və müxtəlif dövlət qurumlarının əsas alətidir.

Səhmdən fərqli olaraq istiqraza nominal qiymət ən vacib parametrlərdən biridir. İstiqraz emissiya olunan gündən tam ödənilənədək bazarda müəyyən qiymətlə alınıb-satılır. Bu, istiqrazın bazar qiyməti adlanır. İstiqrazın bazar qiymətinə bir sıra amillər təsir etməkdədir.

3) Bank sertifikatları. Sertifikat bütövlükdə qısamüddətli qiymətli kağızdır. Bu kağız bankın yazılı şəhadətnaməsi olmaqla bankda pul vəsaitinin depozitə qoyulmasını əks etdirir. Sertifikat əmanətçinin müəyyən edilmiş müddət başa çatdıqdan sonra da əmanət qoyduğu pul vəsaitinin və həmin vəsaitə görə faizinin geri alınmasına hüquq verən bir sənəddir. Bank sertifikatları investorlar üçün də cəlbədidir.

4) Veksel. Veksel tarixən təsərrüfat həyatına daxil olan ilk qiymətli kağızlar bazarı növüdür. Veksel qanunla müəyyən edilmiş qaydada tərtib olunmuş, üzərində əks etdirilmiş müddətdə və yerdə ödəniləcək şəkildə məbləğ əks olunan borc öhdəliyidir. Veksel öhdəliyinin obyektini kimi

təkcə pul vəsaitləri çıxış edə bilər. Vekselin səciyyəvi əlamətləri onun şərtsizliyi, mücərrədliyi, müştərək məsuliyyətliliyi, tədavül qabiliyyətliliyidir.

5) Çek - hesabı sahibinin kredit təşkilatına, çekini özündə saxlayana üzərində əks olunan məbləği ödəməsi barəsində verdiyi əmri özündə cəmləşdirən, müəyyən edilmiş formada QKB növüdür. Başqa bir sözlə çek, real olaraq da köçürmə vekselin, hesab sahibinin kommersiya bankına yazdığı bir forması şəklində ortaya çıxır. Çek tədavülündə də remitent və trassant mövcuddur. Trassant ilə trassantın adı çek blankında da göstərilir. Remitentın adı da çek verən tərəfindən çekin yazılma tarixi və məbləği ilə birlikdə yazılır. Vekseldən fərqli olaraq çek akseptləri heç də tələb etmir. Çekin sahibinə ödəyicisi də təkcə bankdır.

6) Konosament - yükün daşınması məqsədilə onun daşınması, yüklənməsi və alınması hüququnu təsdiq edən beynəlxalq standart hüquqi sənəd formasıdır. Konosament yük daşıyıcısının da daşınması müqaviləsinin şərtlər ilə təsdiqlənmiş olan, yükün ünvana vaxtında çatdırılması barəsində şərtsiz şəkildə öhdəlikdir. Adlı olan konosament yükün, üzərində də onun adı göstərilmiş olan şəxsə məxsus olduğunu təsdiq edən və digər şəxsə ötürülməsinin mümkün ola bilmədiyi halda, orderli formada olan konosament yükü göndərən və yaxud qəbul edən əmri ilə indosoment vasitəsilə, təqdimatlı şəkildə konosament isə adi bir yol olan təqdim etmək yolu ilə üçüncü şəxsə ötürülür. Xətti (sadə), göyərtə (yük gəminin göyərtəsində qəbul edildikdə), sahilyanı (yükün sahilə qəbul olunmasını təsdiq edən), çarter (çarter reysləri edildikdə) və s. konosament növləri də bizə məlumdur.

7) Opsion - latın dilindən olub seçim mənasını verməkdədir. Opsion müqavilə forması olmaqla bərabər qiymətli kağızların alışı və satışı proseslərini yerinə yetirmək hüququnu da tərənnüm etməkdədir.

8) Fyuçers müqavilələrinin özündə iki tərəf öz üzərinə müqavilədə qeyd olunan vaxtda əmtənin müqviləsinin bağlandığı zamana olan qiymət ilə uyğun olaraq satılması və alınması üzrə də öhdəlik qəbul etməkdədir.

9) İntestisiya (kapital qoyuluşu) iqliminə təsir edən amillərə: makroiqtisadi amillər, normativ-hüquqi amil, vergi sisteminin keyfiyyəti məlumat təminatını göstərmək olar. Azərbaycan iqtisadi sahəsinə xarici investisiyaların axını ölkənin ixracat potensialının genişləndirilməsinə, istehsalın artmasına, əmək ehtiyatlarından səmərəli istifadə olunmasına, yeni dövr texnologiyaların ölkəyə gətirilməsinə və ümumilikdə iqtisadi infrastrukturun yenidən qurulmasına səbəb olmuşdur [8].

İntestisiya (kapital qoyuluşu) mühitinə öyrənilməsi və mövcud problemlərin aradan qaldırılması vacib məsələdir. İqtisadi tərəkürdə “əmək” və “torpaq” həmişə iqtisadi artımın ilkin mənbələri hesab olunmuşdur. Müasir investisiya (kapital qoyuluşu) mühiti məhz kapitalın, biliklərin və uyğun infrastrukturun inkişafına və bu mənbələrdən səmərəli istifadəyə təkanverici xarakter daşmalıdır. İntestisiya (kapital qoyuluşu) mühitini iqtisadi tərəflərin investisiya (kapital qoyuluşu) motivasiyasına təsir göstərən amillərin məcmusu kimi təqdim etmək olar. Əlverişli investisiya (kapital qoyuluşu) mühiti yeni dövr aktivlərin alınmasına, mövcud aktivlərin modernləşdirilməsinə, biznesin genişləndirilməsinə və yaxud şaxələndirilməsinə, insan kapitalının inkişafına imkanlar yaratmaqla iqtisadi tərəfləri investisiya (kapital qoyuluşu) fəaliyyətinə sövq edə bilər.

Qiymətli kağızların modelləri

Qiymətli kağızlar buraxılarkən, qeydiyyata və yerləşməsi zamanı aşkar olunan qayda pozuntularına görə vəzifəli şəxsləri və hüquqi şəxsləri cərimə edirlər, hansı ki, bu məbləğ vəzifəli şəxsə əməkhaqqısının 50-70 misli, hüquqi şəxsə 150-200 misli qədər olur.

Qiymətli kağızların maliyyə vasitəçilərinin xarakterindən asılı olaraq 3 inkişaf etmiş modeli mövcuddur.

- Bank modeli (ABŞ).
- Qeyri – bank modeli (Almaniya).
- Qarışıq model (Yaponiya).

Burada vasitəçi qismində qiymətli kağızlar bazarının peşəkar iştirakçıları, həmçinin xüsusi rəziyyət üzrə fəaliyyət göstərən fiziki və hüquqi şəxslər nəzərdə tutulmuşdur.

Qiymətli kağızların bazar üzrə funksionallığı dedikdə, kommersiya, tənzimləmə, qiymət və informativliyi başa düşülür. Qiymətli kağızlar bazarı müxtəlif şirkətlərin və bütün maliyyə sistemlərinin sabitliyini yüksəltməyə kömək edir [7].

Səhm buraxmaqla kapitalı artırma bilməyən şirkətlər üçün borcun kapitala nisbəti sürətlə təhlükəli həddə çatıb bilər. Bu, təkcə onların uzunmüddətli həyat qabiliyyətini deyil, həm də bank sistemindən kreditorların həyat qabiliyyətini təhlükə altına qoyur. Əksinə, istiqrazların buraxılması yolu ilə kapital cəlb edə bilməyən şirkətlər üçün kapital haqları ayrı-ayrı maliyyə institutları ilə işləmək zərurəti ilə əlaqədar olaraq çox göstərilə bilər. Qiymətli kağızlar bazarı şirkətlərə bu variantların hər ikisini təqdim etməklə onlara optimal kapital strukturuna malik olmağa imkan verir.

Hökumətlər və şirkətlər uzun müddətə borc götürmək istəyirlər və investorlar likvidliyə can atırlar. Qiymətli kağızların sahiblərini dəyişdirdiyi təkrar bazar nə qədər likvid olarsa, investorlar borcalanlarla uzunmüddətli münasibətlərə bir o qədər həvəs göstərir. Uzunmüddətli borclanma olmadan sosial inkişafdan söz gedə bilməz. Əgər müxtəlif hökumətlər və dəmir yolu şirkətləri uzunmüddətli istiqrazlarını Londonda yerləşdirə bilməsəydilər, o zaman ABŞ, Kanada və ya Rusiya kimi ölkələr dəmiryolsuz qalardı. Fond bazarı əmanət dərəcəsinə yüksəldir. Investorlar real (vergilər və inflyasiya istisna olmaqla) faiz dərəcələrindəki dəyişikliklərə tez reaksiya verirlər. Hökumətin müdaxiləsi real dərəcələri mənfəətə gətirdikdə, kredit təşkilatlarında depozitlər azalır, investorlar başqa, daha az sosial əhəmiyyət kəsb edən investisiya sahələri tapırlar - artıq daşınmaz əmlakın, qiymətli metalların alınmasından tutmuş xaricə “kapital qaçışına” qədər. Hesablamalara görə, az inkişaf etmiş ölkələrdə maliyyə sisteminin inkişaf səviyyəsi, xüsusən də **bazar** faiz dərəcələrinin səviyyəsi ümumi iqtisadi inkişaf səviyyəsi ilə müsbət əlaqələndirilir.

Qiymətli kağızlar gəlirlilik baxımından etibarlı və cəlbədicisi olduğu üçün istehlak, əmlak alışı və ya kapitalın xaricə ixracı vasitəsilə əmanətləri və maliyyə investisiyalarını stimullaşdırır. Bütün maliyyə sisteminin faydası üçün onlar hökumətin nəzarəti altında ola biləcək bank depozitləri ilə rəqabət aparırlar.

Nəticə

Məqalədə aparılan tədqiqat işinin nəzəri və təcrübi əhəmiyyətindən əldə edilmiş nəticələr aşağıdakı kimi şərh olunmuşdur :

1. Baş verən iqtisadi böhran, inflyasiya şəraiti nəticəsində bazarda gəlirlilik səviyyəsi aşağı düşür ki, bu da yatırım edən şirkətlərin və investorların fəaliyyətinə birbaşa təsir göstərir. Ölkəmizdə hazırda Investisiya Holdinqləri və yatırım şirkətlərinin fəaliyyət istiqamətini göz önündə tutaraq səhmlərin dəyərdən düşməməsi məqsədilə qanunauyğun olaraq “maliyyə davamlılığı kapitalı” konsepsiyasının hazırlanmasını məqsədəuyğun hesab edirəm. Çünki maliyyə bazarlarında pulun tədaviyə buraxılması uçot dərəcəsi (6.25%) ilə müəyyən olunur ki, bu da iqtisadi böhranda yatırılan investisiyaların səmərə verməməsinə gətirib çıxarır.

2. Ölkəmizdə QKB-nin inkişaf etməsi baxımından böyük əhəmiyyətli layihə və icrası aparılmış işlərin görülməsi məqsədilə geniş imkanlar yaradılmışdır. Bu zaman, şirkətlər təyin olunmuş şəkildə verilmiş maliyyə vəsaitinə müvafiq olaraq öhdəlikləri optimallaşdırmaq imkanını qazanırlar.

3. QKB bazarında beynəlxalq təcrübəyə dayanaraq aparılan investisiya qoyuluşunu ətraflı təhlil edərək, irəli sürülən problemlər aradan qaldırılmalıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. AR-in “Qiymətli kağızlar bazarı haqqında” Qanunu. 1998.
2. AR-in “Səhmdar cəmiyyətləri haqqında” Qanunu. 1994.
3. AR-in Mülki Məcəlləsi.
4. AR Vergi Məcəlləsi. Bakı 2015.
5. Ağayev A.Q. “Dövlət büdcəsi və onun idarə edilməsi”. 2002.
6. “Qiymətli kağızlar bazarı və fond birjalrı haqqında” AR Qanunu. 24 noyabr 1992-ci il.
7. A.H.Abbasov. “Qiymətli kağızlar bazarı və onlarla əməliyyatlar”. Bakı 2007.

8. R.Əliyev, N.Novruzov, M.Məmmədov. “İnvestisiyanın (kapital qoyuluşu) maliyyələşdirilməsi və kreditləşdirilməsi”. Bakı-2003.
9. A.E.Kərimov, A.A.Babayev. “Qiyətli kağızlar bazarı”. Bakı, 2003.

İnternet resursları

1. <https://bfb.az> Bakı Fond Birjasının rəsmi internet səhifəsi.
2. <https://www.fimsa.az> Azərbaycan Respublikası Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının rəsmi internet səhifəsi.
3. <https://www.stat.gov.az/> Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsinin rəsmi internet səhifəsi.
4. <http://www.maliyye.gov.az/Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi rəsmi internet səhifəsi>.
5. Сергей Евсюков, Александр Макеев, Анна Зверева, Виктор Зверев. «Рынок ценных бумаг».
6. http://www.elitarium.ru/pljusy_minusy_rynka_cennykh_bumag/

*Булуд Джахангир оглы Садыгов,
кандидат экономических наук, доцент,*

*магистр Ламия Мубариз кызы Гашимова
Азербайджанский Университет Кооперации
Hewimova.lamiye@gmail.com*

Пути развития рынка ценных бумаг в Азербайджане

Резюме

Целью исследования: является изучение путей развития рынка ценных бумаг в Азербайджане. В то же время исследование роли рынка ценных бумаг на финансовых рынках республики в результате экономического кризиса в современном мире, выявление связанных с этим проблем.

Методология исследования: в исследовательской работе использовались такие экономические методы, как анализ, анализ и обобщение.

Практическое значение исследования: определить роль ЦБ в развитии товарного и денежного обращения, важного сегмента финансового рынка, определить приоритеты в развитии РЦБ (Рынок ценных бумаг) и изучить новые механизмы регулирования для улучшения государственная политика в этой области должна дать толчок.

Результаты исследования: были даны рекомендации и предложения по определению места рынка ценных бумаг в экономике страны в современную эпоху в Азербайджане, а также приоритетов развития рынка ценных бумаг.

Оригинальность и научная новизна исследования: заключается в формировании научно-экономических подходов в соответствии с путями развития рынка ценных бумаг, существующими рисками на рынке ценных бумаг в Азербайджане и способами их устранения и обоснованы.

Ключевые слова: ценные бумаги, электронная коммерция, инвестиционные характеристики ценных бумаг, коносаменты, финансовые посредники по ценным бумагам, бегство капитала.

*Bulud Cahangir Sadiqov,
PhD in Economics, Associate Professor,*

*master Lamiyya Mubariz Hashimova
Azerbaijan Cooperation University
Hewimova.lamiye@gmail.com*

Ways of development of the securities market in Azerbaijan

Summary

The purpose of the study: is the study of ways to develop the securities market in Azerbaijan. At the same time, the study of the role of the securities market in the financial markets of the republic as a result of the economic crisis in the modern world, identification of related problems.

Research methodology: in the research work, such economic methods as analysis, analysis and generalization were used.

The practical significance of the study: lies in the role of the valuable papers in the development of commodity and money circulation, an important segment of the financial market, to determine priorities in the development of the securities market (Securities Market) and to study new regulatory mechanisms to improve government policy in this area should give impetus.

Results of the research: recommendations and proposals were given to determine the place of the securities market in the country's economy in the modern era in Azerbaijan, as well as priorities for the development of the securities market.

Originality and scientific novelty of the research: is the formation of scientific and economic approaches in accordance with the ways of development of the securities market, existing risks in the securities market in Azerbaijan and ways to eliminate them and are justified.

Key words: *securities, e-commerce, investment characteristics of securities, bills of lading, securities financial intermediaries, capital flight.*